

Årsmelding 2018

Jødisk Museum Trondheim

Menu

Jødiske fotspor i nord

Selik Mahlers historie

Selik Mahler vokste opp på Strinda i Trondheim. Som 18-åring ble han arrestert på skolen og satt på Kretsfengselet, hvor han skrev brev til klassevenninnen.

Følg fotsporet

Innhold

1. Året 2018
2. Besøksopplysninger
3. Formål med virksomheten
4. Planlagt drift
5. Arrangementer og utstillinger
6. Undervisning og formidling
7. Samlingen
8. Løpende prosjekter
9. Avsluttede prosjekter
10. Museene i Sør-Trøndelag (MiST)
11. Sikkerhet
12. Økonomi

1. Året 2018

Året har vært preget av stor aktivitet i Jødisk museum Trondheim (JmT).

Ikke minst har det blitt undervist og formidlet om jødisk historie i Trondheim og det nordenfjelske til et stort antall besøkende. Museet har åpnet seg for publikum og vært i kontakt med politikere og beslutningstakere for å formidle om virksomheten. Vi har startet et stort prosjektarbeid om Holocaust i Trondheim og lansert nettstedet *Jødiske fotspor i nord*. Våre ansatte har deltatt på konferanser, workshops og kurs. Det er blitt lagt ned snublestein i Volda, med deltakelse av Volda kommune.

11. desember hadde JmT besøk av riksrevisjonen. To prosjekter skulle revideres for 2017 og 2018 som begge hadde fått tilskudd fra Kommunaldepartementet. Det gjaldt nettstedet *Jødiske fotspor i nord* og Holocaust-utstillingen. Resultatet skal foreligge høsten 2019.

JmT søker Staten om driftsmidler. Uten disse driftsmidlene har ikke JmT vært i stand til å oppfylle museets mål om å være en åpen og tilgjengelig institusjon som ivaretar og formidler kunnskap om jødisk kultur, tradisjon og historie, samt jødisk liv i dag.

Museet har fått mye igjen for samarbeidsavtalen som ble inngått i 2017 med Museene i Sør-Trøndelag, MiST, blant annet i form av tjenesteyting. Tilskuddsmidlene fra Trøndelag fylkeskommune har gått direkte til Museene i Sør-Trøndelag og er benyttet til dette formålet. I tillegg til samlingsforvaltning har vi kjøpt tjenester innen rådgiving, museumsdesign, fotografi og konservatortjenester. Tjenesteytingen gjennom MiST på samlingsforvaltning utgjør om lag en halv stilling.

Vi fikk i 2018 pålegg fra JmTs eier, Det jødiske samfunn i Trondheim, DJST, om alltid å ha en sikkerhetsvakt til stede ved gruppeomvisninger. Merkostnaden til dette ble dekket gjennom tilskudd fra KMD på Handlingsplanen mot antisemittisme. Vi anser dette som et tiltak som etter blir en del av den daglige driften. Videre har vi i 2018 inngått medlemskap i turistorganisasjonen Visit Trondheim, og gjennom dem annonser vi på norsk, engelsk og tysk i deres City Guide.

Sammensetning av styret i Jødisk museum Trondheim etter generalforsamlingen 21.03. 2018:

Merethe Baustad Ranum, styreleder, ikke på valg (to år)

Nikolaj Kahn, nestleder valgt for to år på valg

Henriette Kahn, styremedlem, valgt for to år, Ikke på valg (for to år)

Torunn Herje, styremedlem, valgt for to år, ikke på valg (for to år)

Snorre Valen, styremedlem, valgt for to år. Ny, valgt inn 21.03. 2018

Sebastian Klein, varamedlem, valgt for ett år. Ny, valgt inn 21.03. 2018

Ansatte

2 faste stillinger: daglig leder og formidler. 4 timelønnede guider og 2 sikkerhetsvakter har arbeidet i museet i 2018 på åpne søndager og i sommersesongen. JmT benytter sikkerhetsvakt under møter med flere eksterne, og i forbindelse med demontering og bygging av ny utstilling i utstillingsrom i museet.

2. Besøksopplysninger

Totalt antall besøkende var 5982.

Besøkene fordeler seg på åpent museum, arrangementer i museet, forhåndsbestilte gruppeomvisninger for skoleelever, studenter, turister eller andre grupper.

Besøkstall statistikk:

Målgrupper	2014	2015	2016	2017	2018
Grupper barn og unge	3247	3371	3594	3061	2648
Grupper voksne	210	305	75	71	413
Enkeltbesøk barn, voksne	752	797	850	1109 (400 deltok i to ubetalte byvandring)	1203
Besøk søndager					118
Besøk andre arrangementer					1600
Totalt	4209	4473	4519	4 441	5982

Spesifiserte besøkstall museumsbesøkende

Måned	Barneskole	Ungdomsskole	Videregående	Studenter	Andre	Sum
Januar	157	50		30		237
Februar	40	141	17	91	49	338
Mars	61	92	112	56	4	325
April		111	24		23	158
Mai	86	219	27		68	400
Juni	15	107			2	124
Juli	Besøkende sommeråpent 15. juni-15. august: 771					
August		59	72	13	11	155
September	58	150	52	61	171	492
Oktober		241		123	16	380
November	87	61	10	30	58	246
Desember		167	28		14	209
Totalsum:	504	1398	342	404	416	3835

Søndagsåpent 2018:

Dato	Antall	
21/1	12	
4/2	2	
18/2	12	
4/3	8+	
18/3	4+	
15/4		
6/5	12	
20/5	4	
3/6	17	
16/9	5	
7/10	8	
21/10	8	
4/11	13	
18/11	4	
2/12	4	
16/12	3	
Sum søndags åpent	118	
27.01 Andre arrangementer	: 90	Den internasjonale Holocaustdagen, Trondheim
27.01.2018	100	Medarrangør workshop på Falstadsenteret
29/05	28	Besøk av avdeling fra Kulturdepartementet
02/09	98	Foredrag om norske jøders krigsinnsats og lojalitet.
01.09 - 03-09	1600	Jødisk kulturfestival Trondheim
Antall	1911	

Antallet besøkende er lavere i 2018 for grupper med skolelever og studenter. Dette avviker kan komme av at man har talt gruppene på en annen måte de siste par årene, ved at grupper med voksne ikke har vært skilt ut. Det totale antallet besøkende viser at besøkstallet har holdt seg forholdsvis stabilt.

3. Formål med virksomheten

Jødisk museum Trondheim, JmT, skal være en kunnskapsleverandør om jødisk historie i den nordenfjelske regionen, ved å ta vare på fortiden, videreføre den inn i nåtiden, og med det bidra til å utvikle framtiden.

Museets formål er:

- Formidling av jødisk innvandringshistorie som omhandler Midt- og Nord-Norge.
- Formidling av hvordan jødiske innvandrere har integrert seg og skapt seg sin plass i samfunnet, og med det, formidling av kunnskap med overføringsverdi til andre minoritetsgrupper.
- Å skape større åpenhet og kunnskap om Holocaust både generelt og lokalhistorisk gjennom økt informasjon om den jødiske minoritetens krigshistorie.
- Rette søkelyset på rasistisk begrunnet utryddelse generelt gjennom beskrivelsene fra Holocaust og andre epoker.

Hovedmålgrupper

I 1997 ble Jødisk museum Trondheim etablert av den gang Det Mosaiske trossamfunn, nå det Det jødiske samfunn i Trondheim, DJST, som et svar på majoritetsbefolkningens manglende kunnskap om jødedom, Holocaust og om hvordan det er å leve som jøde. Museets første hovedmålgruppe er derfor den ikke-jødiske delen av storsamfunnet.

Da Trondheim kommune i 2014 begynte å finansiere lønnsmidler til en formidler i museet, ble hovedmålgruppen elever på ungdomstrinnet og videregående skole, samt lærerstuderenter. Museet har gjennom hele skoleåret hatt besøk av grupper fra skoler i Trondheim, og andre steder i Trøndelag. Også grupper fra institusjoner som museer, skoler, universitet, forskere, journalister og andre viktige samarbeidspartnere for JmT besøker museet. Ikke minst er Jødisk museum Oslo, Holocaustsenteret og Falstadsenteret viktige samarbeidspartnere.

Videre er medlemmer i Det jødiske samfunn i Trondheim (DJST) som eier av museet, også en sentral målgruppe, da museets eksistens og virksomhet skal bidra til å styrke, utvikle og videreføre jødisk identitet i det nordenfjelske området.

Museet har som mål å ta vare på, videreføre og formidle kunnskap om jødisk religion, kultur og historie i Midt- og Nord-Norge. Dets målgruppe er både storsamfunnet og den jødiske

befolkningen. JmT holder til i Arkitekt Christies gate 1b og er samlokalisert med DJSTs medlemslokaler og synagogen. Som kulturhus og møteplass for jødisk kultur, befinner museet seg i kjernen for opprettholdelsen, videreføringen og formidlingen av den nasjonale minoritetens historie og liv i regionen. Formålet indikerer videre et mål om å samle og skape større kunnskap om jødisk liv utenfor Trondheim enn det som er blitt gjort tidligere.

4. Planlagt drift

Beskrivelse av drift i 2018 - og planlagt drift i 2019

JmT har et ønske om å være et utadrettet og åpent museum. Flere tusen personer er innom museet i løpet av et driftsår, og vi ønsker flere velkommen. For 2020 har JmT et mål om 15 prosent økte billettinntekter.

Museet er åpent på bestilling i løpet av skoleåret, hver første og hver tredje søndag og åpent seks dager i uken mellom 15. juni og 15. august. Med en grunnstamme på to fast ansatte, og ukentlige besøk av skoleklasser og grupper, har det hittil ikke vært mulig å ha et regulært kveldsprogram, selv om det er noe vi kunne ønske oss.

Kveldsarrangementer

Vi har gode erfaringer med Kulturnatt, med mellom 150 og 200 besøkende de gangene vi har deltatt. Vi har likevel ambisjoner om å arrangere flere kveldsarrangementer i 2019, minimum to i vårsemesteret og tre i høstsemesteret 2019. Vi planlegger det første kveldsarrangementet i 21. mars 2019 med et foredrag om Holocaustfornektelse og antisemittisme av Kjetil Braut Simonsen fra Jødisk museum Oslo. Vi planlegger også foredrag om vår nye utstilling om Holocaust og vi vil delta med foredrag på Jødisk kulturfestival og på Kulturnatt.

Formidlingsressurser

I tillegg til kontinuerlig formidling har året gått til arbeidet med å utvikle en ny utstilling om Holocaust i Trondheim. På bakgrunn av JmTs mål om å være mer åpne og tilgjengelige, ønsker vi å styrke formidlingen ved museet. Det er flere tiltak fremover som tilsier at museet velger å prioritere formidling. For det første vil den nye permanente utstillingen om Holocaust med et tilhørende digitalt verktøy for vandring i byrommet kreve ekstra formidlingsressurser. Videre planlegger vi en midlertidig utstilling i forbindelse med frigjøringsjubileet i 2020. Vi har flere kveldsarrangementer på programmet i 2020. Museet får dermed et fyldigere og mer utadrettet program med et større tilbud enn vi har hatt tidligere. I forbindelse med et slikt løft i museets programtilbud, blir behovet for formidling, undervisningsopplegg, markedsføring og kommunikasjon rundt utstillingene en vesentlig oppgave. Da er det viktig å gjøre tilbudet bedre og mer tilgjengelig, både i form av åpent museum, men også i form av undervisningsopplegg og økte formidlingsressurser. Ønske om å være mer tilgjengelig nedfeller seg også i planene om å holde åpent på så mange søndager som mulig fra 2020.

Samarbeid med Museene i Sør-Trøndelag

Det må søkes om dekning av utgifter til samarbeidsavtalen med MiST, dersom den fortsetter inn i 2020. Tb har dekket denne omkostningen over sitt driftsbudsjett uten ytterligere finansiering.

Vi fikk i 2018 pålegg fra JmTs eier, Det jødiske samfunn i Trondheim, DJST, om alltid å ha en sikkerhetsvakt til stede ved gruppeomvisninger. Merkostnaden til dette ble dekket gjennom tilskudd fra KMD på Handlingsplanen mot antisemittisme. Vi anser dette som et tiltak som etter hvert går inn i den daglige driften og legger det til i vår søknad til Staten om økt tilskudd.

Snublesteiner

I Norge blir det lagt ned en rekke snublesteiner årlig. Snublesteinene, som er minnesmerker over individuelle ofre for Holocaust, ble initiert av den tyske kunstneren Gunther Demning i 1993 og startet opp i Norge i 2010. Jødisk museum Trondheim og Jødisk Museum i Oslo samarbeider om prosjektet, blant annet gjennom etableringen og drift av nettsiden www.snublesteiner.no samt koordinering av nedsettelsen av snublesteiner.no. JmT har ansvaret for planlegging og gjennomføring av nedleggelsene i den nordenfjelske regionen, og har bidratt til å legge steiner i blant annet Brønnøysund, Ålesund, Tromsø og Kristiansund, mfl. i tillegg til Trondheim. I 2018 ble snublesteiner nedlagt i juni, i Trondheim og Volda. Dette fikk oppmerksomhet i avisa Møre, og nedleggelsen i Trondheim ble filmet av et svensk dokumentarteam.

Prosjektet er én av museets mange viktige oppgaver i synliggjøringen av jødisk historie og i bekjempelsen av antisemittisme. På museets plan står det igjen å legge snublesteiner i henholdsvis Berlevåg, Hammerfest og Trondheim i 2019. Ved utgangen av 2019 er planen at alle snublesteinene i det nordenfjelske skal være lagt for de norske jødene som ble drept under Holocaust. JmT besørger sammen med Det jødiske samfunn i Trondheim (DJST) nedsettelse av visse snublesteiner for egen regning (der det ikke finnes annen finansiering fra kommuner, gjenværende familie e.a.), og har også reiseutgifter knyttet til dette. Det er mye praktisk arbeid og planlegging knyttet til snublesteinene, og JmT anslår at den faste staben bruker rundt ett månedsverk på dette. I tillegg kommer direkte kostnader knyttet til reising og selve nedsettelsen av snublesteiner estimert til kr 50.000 for 2019.

Selv om alle snublesteinene nå blir lagt ned, skal de vedlikeholdes. Det er JmT som følger opp vedlikeholdet av snublesteinene. Flere kommuner tar på seg kostnadene til bytting av skadde steiner dersom det er vegvedlikehold som er årsaken til skadene.

JmTs ansvar i arbeidet mot antisemittisme

Fortellingene om utenforskap, flukt og forfølgelse har historisk relevans for å forstå dagens situasjon, der vi i USA og Europa igjen ser antisemittiske, voldelig motiverte terrorhendelser der jødiske liv går tapt uten annen grunn enn at personene som angripes er av jødisk opprinnelse.

Videre kan jødernes historie være relevant å vise til også i relasjon til andre folkegrupper på vandring på grunn av sult, forfølgelse og krig.

I 2018 har vi i Europa og USA sett et økende antall ytringer og hendelser som uttrykker antisemittiske holdninger. Både fra nynazistiske organisasjoner som tar opp tråden direkte fra nazistene og man ser enkeltpersoner på den politiske ytterste høyre- og venstresiden uttale seg fiendtlig og nedsettende om jøder spesielt, og innvandrere generelt. Man hører i tiltakende grad konspirasjoner om at jøder står bak en skjult plan som gjelder medier, bank- og finansvesenet. Også flyktningestrømmen gjennom Europa og deretter strømmen av flyktninger gjennom Mellom-Amerika på vei til USA hevdes i konspirasjoner å bli sponset av jødiske pengesterke personer eller organisasjoner. Dette skjer samtidig som nasjonalistiske strømninger og politisk polarisering blir realiteter både her hjemme og i utlandet. Retorikken i det offentlige rom er i endring, og gamle normer for hva som kan sies for eksempel i sosiale medier er i oppløsning. Her er det ikke uvanlig å uttrykke seg nedsettende om andre og da er jøder en av flere grupper man kan snakke nedsettende om og sette «merkelapper» på uten at det behøver å få nevneverdige konsekvenser. Å vise frem religiøse symboler på åpen gate kan i dag være forbundet med risiko for mobbing, trakassering og voldelige angrep.

Hvilken rolle får så JmT i denne situasjonen. Vår oppgave er å være et museum, og hvordan skal vi så forstå denne oppgaven? Dette er en egen debatt, som krever refleksjon og avveininger. Som museum skal vi være bevisst det som skjer, og kunne ta forholdene med inn som en del av formidlingen.

Rollen som tidsvitne

JmT får rollen som tidsvitnene hadde når disse nå forsvinner. Da får vi mulighet til å utfordre den besøkende og det behagelig og tilvante i de fortellinger vi oftest møter i det offentlige rom. Med nettressursen Jødiske fotspor i nord og med en digital fortelling om Holocaust i Trondheim som hjelpemiddel i formidlingen fra 2019, vil museet med disse fortellergrepene kunne gi innblikk i hvordan Holocaust skjedde i et lokalsamfunn i Norge. Begge disse fortellergrepene vil være kontraster til den generelle «lærebokstandarden», og kunne bli et vesentlig bidrag til å oppfylle samfunnets, læreres og elevers kunnskapsbehov om temaet. I enda større grad enn før vil museet kunne gå dypere inn i historien og utforske de implikasjoner den har for forholdet majoritet vs minoritet, oss vs de andre, krig og mennesker på flukt. Slik vil fortidens ugjerninger og overgrep også kunne brukes til å drøfte nåtidige maktovergrep, undertrykkelse, behandling av dagens flyktninger og folk på flukt

generelt. På denne måten vil JmT bidra til å forme holdninger og sette dagens etiske utfordringer på dagsorden. Sammen med institusjoner som Falstadsenteret, HI-senteret og Jødisk museum Oslo, bidrar JmT til et viktig samfunnsoppdrag med å formidle historien til nye generasjoner. På denne bakgrunn er det viktig for JmT å dokumentere at Holocaust skjedde også her i Trondheim og i andre mindre samfunn rundt om Midt- og Nord-Norge.

Planlagte utstillinger i 2020.

I 2020 markeres frigjøringen 8. mai 1945. I den anledning ønsker JmT å markere med en midlertidig utstilling sett fra et jødisk perspektiv.

Hjemmeside

JmTs hjemmeside ble produsert på kort tid for midlertidig bruk i 2017. Det ble planlagt ny hjemmeside i 2018, men på grunn av usikkerhet med hensyn til utgifter til husleie, ble dette prosjektet innstilt inntil videre. Vi planlegger å ta opp igjen dette tiltaket for 2019.

Oversikt over samarbeidspartnere

Eier av JmT er **Det Jødiske Samfunn i Trondheim (DJST)**. Museet samarbeider tett med eier, både på det praktiske plan og med å informere og kommunisere om strategier, planer og konkrete praktiske utfordringer ved å holde til i et gammelt bygg.

Museene i Sør-Trøndelag, MiST er en svært viktig samarbeidspartner, blant annet med samlingsforvaltning, rådgiving i utarbeidelse av utstillingsprosjekter og andre museumsfaglige spørsmål. JmTs kontaktpersoner i MiST bistår JmT i ulike faser basert på behov og kompetanse. I 2017 inngikk JmT en formell toårig avtale med MiST som sikrer et nært samarbeid mellom museene i Sør-Trøndelag og JmT. Avtalen omfatter assistanse og faglig rådgivning innen samlingsforvaltning og teknisk sikring av museets samling.

JmT samarbeider tett med **Jødisk museum Oslo**, spesielt med undervisningsopplegg. Se mer om dette i avsnitt om formidling og undervisning.

JmT samarbeider også med **Falstadsenteret** både med undervisningsopplegg og arrangementer, som markeringer av Holocaustdagen og Novemberpogromene 9. november. V planlegger ytterligere samarbeid, blant annet om Falstadsenterets prosjekt Historiske Trøndelag og andre temaer.

Videre er det tidligere inngått en samarbeidsavtale mellom styret i JmT og **Jødisk kulturfestival Trondheim**. **Samarbeidet består blant annet i at JmT har ansvar for utstilling og foredrag under festivalen, omvisning i museets kjellerutstilling, utstilling i første etasje samt salg fra museumsbutikken.** Denne avtale følges opp årlig og JmT vil bidra ytterligere til festivalen i 2019.

Det er også viktig at vi forsterker samarbeidet med **HL-senteret** og andre institusjoner som arbeider med nærliggende tematikk.

Strategiske satsinger

Samlingsforvaltning: I 2018 ble samlingsforvaltning som tidsavgrenset prosjekt avsluttet (støttet over tre år av Trondheim kommunes Kulturfond), og arbeidet med registrering, sikring og utvikling mv. av vår betydelige museumssamling må i det videre finansieres over den løpende driften av museet. Dette er en merkostnad i forhold til utgifter vi har hatt inntil 2018. Den videre styrking av arbeidet og løpende drift av samlingen er blitt videreført og finansiert gjennom en tidligere nevnt samarbeidsavtale med MiST med en fremforhandlet ramme.

Arbeid med samlingsforvaltning 2018

Hovedfokuset innenfor samlingsforvaltning i 2018 har vært å fortsette arbeidet med registrering av samlingen i Primus. I arbeidet for 2018 som siden juni har vært utført av tjenesteyting fra medarbeider i MiST, ble det registrert 44 gjenstander i Primus fra museets kjellerutstilling. 40 gjenstander ble avfotografert av profesjonell fotograf. Registrering av museets AV-materiale ble også startet, da museet ikke har hatt noen oversikt over dette tidligere. I 2018 ble det registrert 96 lyd- eller fotoopptak i Primus, mye av dette av svært høy historisk verdi. Per 31.12.2018 var det totalt 517 registreringer i Primus. Samlingsforvalter har i tillegg til dette bidratt til å samle inn og søke opp materiale til planleggingen av en ny Holocaust-utstilling ved muset.

Samlingsforvaltningens fokus for 2019 vil være å fortsette registreringen i Primus, med et langsiktig mål om å få hele samlingen registrert og fotografert, et arbeid som vil ta lang tid å ferdigstille. Museet sikter også på å ta i bruk Digitalt Museum i løpet av 2019 slik at den delen av samlingen som er registrert i Primus, kan publiseres her så snart som mulig. Dette vil gjøre samlingen lettere tilgjengelig for publikum og mulig også øke museets besøkstall på sikt. Registreringen av museets AV-materiale vil også bli fullført i 2019.

Gjennom samarbeidet med MiST har JmT som nevnt fått fotografert rundt 40 gjenstander fra kjellerutstillingen av profesjonell fotograf. Med bildene har vi et unikt utgangspunkt til bruk i Digitalt museum.

I 2018 har JmT også sikret utstilte objekter fra samlingen gjennom prosjektet Risikoanalyse og akutte sikringstiltak, blant annet med videoovervåking av hele kjellerutstillingen og avfukting av kjeller. Arbeidet med sikring av bilder og gjenstander fortsetter i 2019. Jfr. Løpende prosjekter.

Arbeidet med ny Holocaustutstilling

JmT startet i 2018 med søknadsarbeid om tilskudd til å utarbeide den nye utstillingen. Søknadene tok utgangspunkt i et forprosjekt med idéskisse utarbeidet i november og desember 2017. JmT ser frem til igjen å kunne vise en utstilling som formidler Holocaust i Trondheim. Det øvrige Midt- og Nord-Norge blir representert ved at alle navn på de personer som ble drept i Holocaust her, skal synliggjøres i utstillingen. Prosjektet har vært høyt prioritert både av museets styre og av personalet dette året. I tilknytning til utstillingen vil det bli utarbeidet en app som knytter historien til punkter i byrommet i Trondheim med supplerende informasjon. På denne måten vil utstillingen om den jødiske historien sømløst knytte an til byens øvrige krigshistorie. Jfr. kapittel 8, Løpende prosjekter. Det er leid inn eksterne spesialister for å utarbeide utstillingen og appen.

Sikkerhetssituasjonen

JmT leier museets bygningsmasse av Det jødiske samfunn i Trondheim, DJST (tidligere Det Mosaiske Trossamfunn). Det ble i 2018 utarbeidet en egen sikkerhetsplan for JmT, i tillegg til en risiko- og sårbarhetsanalyse etter de prinsipper som er lagt for slikt arbeid. Museets utfordringer med hensyn til sikkerhetsarbeidet er ganske forskjellig fra andre museumsinstitusjoner i det at museet befinner seg i samme bygning som en synagoge. I prinsippet er hele bygningen tatt i bruk til museets arbeid. Ved siden av en risikoanalyse med tanke på musets samling og utstillinger, er analysen knyttet opp mot den til enhver tid eksisterende risiko i jødiske institusjoner. I forbindelse med dette prosjektet er det blitt avholdt kurs i førstehjelp ved Røde Kors og brannslukning ved brannvernsrådgivere i NOHA AS.

Samfunnskontakt og bidrag i nettverk og utviklingsarbeid

Daglig leder Tine Komissar besøkte Stortinget i 31. mai og møtte leder Kristin Ørmen Johnsen, (Høyre) fra Stortingets kulturkomité og Mari Holm Lønseth (Høyre) fra Kommunal- og forvaltningskomiteen i mai. Dette møtet ble holdt sammen med Rita Abrahamsen og Yngve Brox fra Jødisk kulturfestival Trondheim.

Videre besøkte Ørmen Johnsen Jødisk kulturfestival 1. september og fikk da en omvisning i museet sammen med styreleder Merethe Baustad Ranum.

Fra fylkeskommunen har vi hatt besøk av regionaldirektør Karen Espelund og hovedutvalgsleder May Britt Lagesen (Arbeiderpartiet). Snorre Valen og Henriette Kahn fra museets styre deltok sammen med daglig leder.

Fra Trondheim kommune hadde vi besøk av ny rådgiver i rådmannens fagstab Pia Skog Hagerup 4. april.

Videre besøkte daglig leder rådgivere i Kommunal- og moderniseringsdepartementet 1. november angående løpende prosjektsøknader.

Institusjoner i museets nettverk:

- Samarbeid med MiST (Museene i Sør-Trøndelag). En toårig avtale inngått 20. desember 2017, jfr. pkt 10, MiST.
- Medlem i AEJM (Association of European Jewish Museums), en organisasjon der JmT har hentet mye kompetanse og kunnskap. Begge ansatte besøkte årskonferansen i Budapest i november 2018.
- Nettverk for holdningsskapende formidling. Vi var ikke med på deres møter i 2018, men er en del av nettverket.
- Samarbeidsprosjekter med Jødisk museum Oslo (JMO): I 2018 deltok JmT i et formidlingsprosjekt som omhandler konspirasjonsteorier.

Deltakelse på møter, konferanser, kurs og studieturer:

- Holocaustdagen og Novemberpogromene ble markert i hhv Rådssalen på Trondheim Folkebibliotek og ved Cissi Kleins og DJSTs lokaler plass i 2018 - i samarbeid med Jødiske samfunn i Trondheim, og Jødisk kulturfestival Trondheim.
- JmTs formidler var på Falstad under Holocaustdagen, hvor Jødisk museum Trondheim, Falstadsenteret og Hilde Kramer fra UiB samarbeidet om gjennomføringen av et undervisningsopplegg. Samme dag holdt Aurora foredrag for 100 folkehøyskoleelever.
- JmT har også hatt møter med HL-senteret og Jødisk museum i Oslo. JmT har også vært representert på ulike seminarer og konferanser: KULMiST-seminar i september, eKultur-seminar på Rockheim 31. oktober til 1. november, AEJMs konferanse i Budapest 18. – 21. november og seminar om Den kulturelle skolesekken i desember.
- Forsker Vibeke Kieding Banik, førsteamanuensis, Høgskolen i Sørøst-Norge besøkte vårt arkiv tre dager i januar 2018 som en del av innsamling av materiale til en bok om jødene i Norge.
- JmT deltok og daglig leder holdt innlegg om nettsiden Jødiske fotspor i nord under MiSTs fagdager 15. og 16. mars.
- JmT med tre medlemmer av styret samt to ansatte var på studietur til Polin-museet i Warszawa fra 26. – 28. april 2018. Der fikk vi en omvisning i museet som omhandler jødernes historie i Polen gjennom ett tusen år. I tillegg fikk vi et møte med ansatte fra museets formidlingsavdeling. Der fortalte om endringer i museets betingelser, om blant annet en vanskeligere finansiell situasjon for museet under den nåværende regjeringen.

5. Arrangementer og utstillinger

JmT samarbeider med Jødisk Kulturfestival i Trondheim, blant annet med formål å synliggjøre museet for et bredere publikum, med omvisning i kjelleren, åpen museumsbutikk samt utstillingen Norske jøders krigsinnsats og lojalitet og foredrag ved faglig leder Mats Tangestuen fra Jødisk museum Oslo.

Museet deltok under Kulturnatt i Trondheim 14. september. 179 besøkende var innenfor museets dører og lyttet til forfatter Simon Stanger som holdt foredrag om boka Leksikon om lys og mørke. Boka tar utgangspunkt i villaen som på folkemunne kalles Bandeklosteret.

Videre deltok JmT som vertskap sammen med Det jødiske samfunn Trondheim og Jødisk kulturfestival Trondheim på arrangementer i forbindelse med den internasjonale Holocaust-dagen 27. januar og Krystallnatten 9. november. Begge arrangementene ble godt besøkt.

Som tidligere nevnt ønsker JmT å styrke den utadvendte virksomheten i 2019 med flere kveldsarrangementer med mål om å ha 2-3 arrangementer hver sesong. Dette medfører behov for å leie inn tjenester på lyd og utgifter til honorar reise, overnatting etc som det må sørges for dekning for i budsjettet.

6. Undervisning og formidling

I 2018 har vi hatt totalt 3064 personer til gruppeomvisninger med formidler Aurora Jacobsen Evenshaug. Dette utgjør et snitt på rundt 5 gruppebesøk i uka gjennom hele skoleåret. De besøkende er elever fra alle skoletrinn, med hovedvekt på 5. trinn til 10. trinn. De er også elever fra videregående skole, studenter, foreninger, turister og lignende. Tre undervisningsopplegg ble videreført. Disse har blitt godt testet ut gjennom årene, og etterspørres av lærerne år etter år. Disse er "Norsk-jødiske tradisjoner, riter og kultur", "Historien om jødene fra Trondheim" og byvandring. Sistnevnte finansieres av Den kulturelle skolesekken. Byvandringen er svært populær blant byens skoler, og har vært et tilbud gjennom DKS siden 2014.

Vi lanserte også et nytt undervisningsopplegg som er utviklet i samarbeid med Jødisk museum i Oslo. "Ingenting er som det ser ut som" handler om konspirasjonsteorier og kritisk tenkning, og er rettet mot elever i videregående skole.

I februar lanserte vi nettsiden "Jødiske fotspor i nord". Den har blitt godt besøkt. Høsten 2018 publiserte vi tre undervisningsopplegg på nettsiden. De ble utviklet i samarbeid med Falstadsenteret.

Museets formidler har også drevet annen utadrettet virksomhet: i forbindelse med lansering av nettsiden, var Aurora Jacobsen Evenshaug med på to innslag på NRK. Aurora ble også intervjuet til et innslag på NRK Finnmark, om snublesteiner i dette fylket. I april holt

formidler foredrag i Hoeggen kirke, og i mai presenterte hun nettsiden på et internasjonalt seminar om digitale læremidler på Falstadsenteret.

Formidler har også jobbet med samarbeid med andre institusjoner. Falstadsenteret har, som nevnt, vært med på utviklingen av undervisningsopplegg.

9. Løpende prosjekter

Utstilling om Holocaust

JmTs styre hadde på slutten av 2017 fått seg forelagt et forprosjekt med konsept for ny utstilling om Holocaust i Trondheim og det nordenfjelske. Forprosjektet var produsert av tre innleide fagpersoner, med historiker Tor Einar Fagerland, NTNU, i spissen. De to andre var historiker Jon Reitan, Nord Universitet og Atle Aas, arkitekt. Forprosjektet skulle være grunnstammen i søknader til offentlige og private institusjoner for å skaffe finansiering til utvikling av utstillingen. Forprosjektet ble vedtatt og daglig leder Tie Komissar satte i gang med søknadsarbeidet for å få finansiert utstillingen. Da vi hadde klart å finansiere opp mot tre fjerdedeler av kostnadsrammen, ble det bestemt i samråd med styret å sette i gang med arbeidet. Rammen ble fullfinansiert ved årets slutt. Se vedlagt prosjektrekningskap.

JmT satte høsten 2018 i gang arbeidet i utstillingsrommet med den fysiske utstillingen. Utstillingen vil ta utgangspunkt i utvalgte biografier over personer fra Trondheim og det nordenfjelske som enten ble drept i folkemordet mot jødene eller greide å komme seg unna. Det er videre en intensjon å formidle en kort oversikt over de sentrale faser av Holocaust, inkludert de viktigste historiske hendelsene på et internasjonalt, nasjonalt og regionalt / lokalt nivå.

I tillegg til den permanente utstillingen inne i museet tas det offentlige byrommet i bruk gjennom et digitalt verktøy – en app. Vi ser det som vesentlig å formidle på en tidsriktig og hensiktsmessig måte og bruke kommunikasjonsformer som treffer museets hovedmålgruppe; skoleelever og studenter i alderen 13 og 25 år. Det vil likevel ikke bli noen utstilling som er egnet for barn, eller som taler spesifikt til barn.

JmT vil legge vekt på å formidle historien i et lokalt perspektiv. Gjennom bruk av GPS-basert applikasjon, vil man kunne gå rundt i egne bygater og få varsler om hendelser for en del år tilbake som man kanskje ikke visste foregikk nettopp der. Innholdet i formidlingen tar utgangspunkt i historiene til utvalget enkeltindivider som eksemplifiserer og utdyper den større historien. Museets eget kildemateriale samt nyere litteratur om Holocaust i Norge legges til grunn for innholdet. Innholdet i appen gir også mulighet til å spenne geografisk bredere enn den fysiske utstillingen. Den skal kunne brukes uten assistanse, og kunne oversettes til flere språk.

Appen skal jevnlig kunne utvikles ettersom ny kunnskap blir etablert, enten gjennom museets faglige arbeid eller i kommunikasjon med publikum. Verktøyet skal benyttes som en del av JmTs faste utstillinger og skal videreføres i et lengre perspektiv på 10 – 15 år.

Ved at vi med appen tar i bruk bylandskapet utenfor museet skapes det en ny arena for historiefortelling.

I dette tilfellet får den besøkende og interesserte et hjelpemiddel til å foreta en egen vandring med appen som hjelpemiddel. Appen skal fremstå som en integrert del av den nye utstillingen, men vil også kunne brukes uavhengig av denne. I tillegg til appen, vil samlingsrommet i museet kunne brukes til formidling av utstillingen.

Vi må presisere at det i første omgang er historien om Holocaust i Trondheim som blir prioritert i denne fasen av utstillingsarbeidet. Fordi utstillingsarealet kun er på 30 m², har ekspertgruppen valgt en løsning som knytter rommet til byen utenfor. Knappheten på plass for utstillingen, gjøre at man har ønsket å forankre utstillingen spesifikt til Trondheim. Den samme modellen kan man velge på andre steder i det nordenfjeldske der man ønsker å minnes stedets jødiske historie. Likevel skal det i denne utstillingen komme en minnevegg med navnene på alle dem som ble drept i det nordenfjeldske. Prosjektet vil inngå som ett av museets faste utstillinger og vil stå for en sentral del av museets tilbud om formidling og undervisning. Formidlingsspråk: norsk og engelsk.

I november ble Byåsen Trevare AS leid inn for å demontere gulv, vegger og tak i utstillingsrommet for å klargjøre arealet til utstillingen. Videre ble det vurdert om himlingen kunne løftes, men det ble avvist fordi man ikke fikk løftet på nær så mye som ønskelig.

Museet har lagt ned et stort arbeid i søknader søkt og i løpet av 2018 tilsagn om 2.1 mill. kr i midler til den fysiske utstillingen i offentlige og private institusjoner. Det digitale formidlingsverktøyet er det søkt midler om til i 2019.

Prosjekt risikostyring og sikringstiltak

Jødisk museum Trondheim (JmT) fikk i 2017 svar på søknader om tilskudd til utarbeidelsen av en risiko- og sårbarhetsanalyse samt utarbeidelse av sikringsplan, i tillegg til gjennomføring av akutte sikkerhetstiltak.

Prosjektet kom i gang i slutten av august 2017. Museet har utstillingsrom i kjelleren til utstillingen «Fra shtetl til stiftsstad», der det er utstilt en rekke uvurderlige gjenstander. Utstillingen er nå sikret med kamera og flere andre sikringstiltak gjennom prosjektet.

I et siderom i synagogen er museets samlingsrom lokalisert. Rommet er avlåst, men vinduet i samlingsrommet er ikke skudd- eller eksplosjonssikkert. Her er døren skadd og vi ser for oss at denne kan bli utbedret med resterende midler fra prosjektet, selv om dette ikke sto oppført i opprinnelig budsjett. Dette vil komme an på kostnad. Det gjenstår å ta dette opp med huseier og tilskuddgivere.

Hele bygget brukes aktivt av museet. Bygget har de grunnleggende sikkerhetstiltak som ble innført etter at sikkerhetssituasjonen for norsk-jødiske institusjoner ble regnet som betydelig mer utsatt enn tidligere.

Daglig leder Tine Komissar satte ned en prosjektgruppe som skulle arbeide med planene som lå til grunn for tilskuddene. Prosjektet fikk et bredt område å dekke fordi det skulle både bedre sikkerheten til ansatt og besøkende og skulle også sikre bygget og museets gjenstander samt sikre oppbevaring av museets objekter sett i lys av ytre påvirkning, som fukt og annen slitasje.

Hovedproblemstilling for museets sikkerhetsarbeid var: Hvordan kan museets ansatte sikres tilstrekkelig mot anslag? Hvordan kan museets formidlingsvirksomhet være så åpen som mulig i forhold til sikkerhetssituasjonen? Hvordan kan utstillinger og samlingsrom sikres mot tyveri og tilfeldige anslag?

Formålet med sikkerhetsarbeidet i museet har vært og er fortsatt å kartlegge de mulige utfordringer museet står overfor, både med hensyn til utstillingene, samlingens sikkerhet og sikkerheten til de ansatte. Dette siste er aktualisert av de hendelser andre steder i Norden, Europa og USA de senere årene, og som spesifikt har rammet institusjoner knyttet til jødisk liv, deriblant synagoger og museer. JmT er lokalisert i en synagoge. Den akutte sikkerhetssituasjonen i Norge oppleves ikke som like prekær som den har vært i Danmark, Sverige, Belgia eller Frankrike, men det betyr ikke at liknende hendelser ikke også kan skje i vårt land.

I løpet av arbeidet har det vist seg at både museets ansatte og sikkerhetsansvarlige personer som er tilknyttet Det jødiske samfunn i Trondheim (DJST) som frivillige, har hatt behov for kompetanseheving. Videre har bygningen blitt gjennomgått, og man har oppdaget behov for nytt utstyr når det gjelder førstehjelp, brannslukningsutstyr i tillegg til kompetanseheving.

Det er nå utarbeidet en ferdig risiko- og sårbarhetsanalyse etter de prinsipper som er lagt for slikt arbeid. Rådgiver i dette arbeidet har vært sikkerhetsansvarlig ved Det mosaiske trossamfunn i Oslo, Joakim Nordin. Etter at sikkerhetsanalysen var gjennomgått av prosjektgruppa, og styret i det jødiske samfunn i Trondheim som er eier av JmT og bygningen, har museet fått installert overvåkningskameraer og monitorer i kjellerutstillingen og i resepsjonsområdet. Utskifting og justering av datasikring og utvendige kameraer ble finansiert av DJST. Med dette er både samlingen sikret samt besøkende og ansatte blir ivaretatt.

Når det gjelder kjellerutstillingen, så har prosjektet blitt gjennomgått av MiSTs konservator og museumsdesigner. I tillegg til bedret overvåking med kameraer og datautstyr, er flere gjenstander blitt bedre sikret med glassmontre.

Det er blitt holdt kurs i førstehjelp, brannslukning og sikkerhet. Slike kurs må gjentas for at kompetansen skal holdes ved like.

Tiltak utført i prosjektet i 2018

- 11.02. 2018 gjennomførte JmT et førstehjelpskurs for museets ansatte, vakter og andre frivillige med tilknytning til synagogen. Kurset ble gjennomført av Røde Kors førstehjelp. Kurset skal følges opp senere når JmT har anskaffet hjertestarter.
- Det er kjøpt inn førstehjelpsutstyr til plassering på kjøkken og i resepsjon samt kjøpt inn hjertestarter.
- Videre har JmT bidratt med 50 % av beløp til nytt datalagringssystem for lagring av overvåkingsvideoer i server, som del av prosjektet. Den andre halvdel ble dekket av eier av bygget, Det jødiske samfunn i Trondheim, DJST.
- Det er videre anskaffet et brannsikkert skap til museets samlingsrom i synagogens andre etasje der man har fått plass til uvurderlige fotografier og dokumenter.
- Det er også bestilt glassmontre og utstillingsutstyr av glass til enkelte gjenstander i kjellerutstillingen under veiledning av rådgivere fra Museene i Sør-Trøndelag, MiST.

Det ble gjennomført et kurs i sikkerhetsarbeid i 2017, både for museets ansatte og andre brukere av bygget tilknyttet DJST og Jødisk kulturfestival Trondheim. Dette kurset bør gjentas med jevne mellomrom.

Vi er tilfreds med at JmT har kunnet bidra aktivt til å få på bordet en risiko- og sårbarhetsanalyse som kan nyttiggjøres både for museet og huseier. Vi har hatt brannøvelse og sikkerhetsmessig oppgradering av bygget i form av overvåkningskameraer i tillegg til vesentlig kompetanseheving og bevisstgjøring for egne ansatte og flere frivillige knyttet til annen aktivitet i bygget. Prosjektet avsluttes i 2019.

Jødisk butikk på Sverresborg

JmT har bidratt med etablering av en kopi av en jødisk manufakturforretning som del av byutstillingen på Sverresborg Trøndelag folkemuseum. I januar 2018 ble det oppsummert av direktør Torunn Herje, som også sitter i JmTs styre, at butikken på Sverresborg blir 1930-talls og får en fasade som Buchmanns butikk i Innherredsveien. Sverresborg har gjort filmopptak til bruk i prosjektet. Det ble understreket at det er påkrevd en del tiltak på den bygningen Sverresborg skulle benytte før den kunne tas i bruk. Det ble også understreket av rådgiver Arnfinn Lund i et møte med JmT ved daglig leder Tine Komissar og styremedlem Henriette Kahn i november 2018. Lund kunne ikke love at det ble avsatt midler til gjennomføring før ny direktør var ansatt i 2019 og en ny vurdering av fremdriften for prosjektet er foretatt.

10. Avsluttede prosjekter

Jødiske fotspor i nord

Nettsiden Jødiske fotspor i nord ble lansert i begynnelsen av mars 2018. Prosjektet, som museet har brukt fire år på å ferdigstille, er blitt en verdifull ressurs. Et stort arbeid er lagt ned, men det er fortsatt mange person- og familiehistorier som ikke er med ved lansering, og dermed er det mye arbeid som står igjen for å fullføre alle sporene som kan benyttes på nettstedet. Nettsiden er godt besøkt. Høsten 2018 publiserte vi også tre undervisningsopplegg på nettsiden. De ble utviklet i samarbeid med Faldstadsenteret. Selv om prosjektet er avsluttet i 2018, så vil ikke arbeidet med nettsiden ta slutt. Det vil pågå så lenge nettsiden eksisterer. Spesielt burde det brukes ressurser på å markedsføre den mer aktivt.

I forbindelse med lansering av nettsiden, var museets formidler Aurora Jacobsen Evenshaug med på to innslag på NRK. Aurora ble også intervjuet til et innslag på NRK Finnmark, om snublesteiner i dette fylket. I april hun et foredrag i Hoeggen kirke, og i mai presenterte hun nettsiden på et internasjonalt seminar om digitale læremidler på Faldstadsenteret. Videre presenterte JmT nettsiden på fagdagen til Museene i Sør-Trøndelag i mars.

11. Museene i Sør-Trøndelag, MiST

Som tidligere nevnt ble det inngått en samarbeids-avtalen mellom MiST og JmT 20. desember 2017 som blant annet innebærer at JmT betaler MiST inntil kr 300 000 pr år for tjenesteyting. Det ble bevilget tilskudd på kr 130 000 fra Trøndelag fylkeskommune gjennom MiST for 2019 under forutsetning av at det foreligger en slik samarbeidsavtale med MiST. De øremerkede midlene i JmTs budsjett til MiST-samarbeidet i 2018 ble ikke oppbrukt, og det overføres kr 70 000 fra 2018-budsjettet til 2019 til dette formål. Se vedlagt budsjett.

I samarbeidsavtalen som varer ut 2019 fremgår det at JmTs behov blant annet vil være arbeid knyttet til følgende museumsfaglig bistand:

- a) samlingsforvaltning, oppbevaring, registrering, digitalisering, IKT og annet arbeid knyttet til museets samling.
- b) Bistand til koordinering og utarbeidelse av utstillinger og andre formidlingsaktiviteter.
- c) Støtte til utarbeidelse av søknader og rapportering.
- d) Å bistå JmT i forbindelse med forskning og kunnskapsutvikling.

I juni overtok en medarbeider fra MiST oppgaver med forvaltning av samlingen. Museets prosjektmedarbeider i prosjekt Samlingsforvaltning sluttet idet prosjektet ble sluttført 28.02. 2018. Videre har rådgivere fra MiST deltatt i vurdering av hvilket behov JmT har for tjenester knyttet til samlingen. En konservator fra MiST har deltatt i prosjektarbeid og gitt råd i forbindelse med søknadsarbeid. I tillegg har JmT fått noe bistand til sikring av kjellerutstillingen.

MiSTs behov:

Mist har behov for kompetanse knyttet til formidling av jødisk kultur, religion og historie, f.eks. i utstillingssamarbeid, seminarer, work-shops, foredrag o.a. MiST har også behov for tilgang til JmTs nettverk av andre jødiske museer og fagressurser.

Samarbeidsavtalen må vurderes på nytt før utgangen av 2019.

11. Sikkerhetssituasjonen

Museet har to ulike typer utfordringer når det gjelder sikkerhet. Den ene gjelder den museumsrelaterte delen, som har å gjøre med sikring av objekter og gjenstander mot skader, tyveri, fukt, slitasje etc. Den andre gjelder sikkerhet for mennesker og bygningen mot angrep, terror, brann etc.

I forbindelse med prosjektet Risikoanalyse og akutte sikringstiltak har JmT i løpet av 2018 høynet kompetansen for ansatte, fått utarbeidet en risikoanalyse, fått en sikkerhetsplan og gjennomført akutte sikringstiltak i følge plan for dette. I tillegg har museet fått installert ny og større veggbasert avfukter i kjellerutstillingen som bidrar til sikring av museets utstilling mot fuktskader.

Videre har JmT fått tilskudd fra Handlingsplanen mot antisemittisme til sikkerhetstiltak for å kunne øke museets åpningstider. Dette har skjedd ved at man har holdt åpent en ekstra søndag i måneden, under byggearbeider i tilknytning til ny utstilling om Holocaust. I tillegg til har museet hatt sikkerhets vakt ved større møter og arrangementer i tillegg til omvisninger for skoleklasser og studenter.

I løpet av 2018 har JmT ikke opplevd uforutsette hendelser av sikkerhetsmessig karakter.

12. Økonomi

Driftstilskuddet fra staten var i 2018 på samme nivå som i 2017, med en mindre økning for konsumprisindeks. Det kommunale tilskuddet har vært uendret i flere år og medfører derfor en viss realnedgang. Positivt da at det kommunale tilskuddet økte fra kr 400 000 til kr 530 000 pr år for 2019.

JmT hadde med dette en tilfredsstillende økonomi i 2018, men har ikke hatt rom for å øke aktiviteten med tanke på nye prosjekter og ansatte. Det ble i mars varslet om en forholdsvis

radikal økning av husleien for 2018. En slik økning ville vært avhengig av økte driftsutgifter dersom det ikke skulle få svært uheldige konsekvenser for JmTs økonomiske situasjon. Etter forhandlinger med huseier ble man til enige om følgende formulering.

«...for 2018 videreføres dagens leie + ett tillegg på kr 30.000 for felleskostnader. For 2019 og fremover legges ønsket til JMT til grunn. Vi foreslår videre en opptrapping i 2019 med ytterligere kr 30 000,- totalt kr 338 100,-. Vi ser deretter behov for å komme tilbake til spørsmålet om driftskostnader, da vi i løpet av 2019 trolig vil se resultatene av energisparende tiltak. Vi vil i tillegg på dette tidspunkt vite mer om JmTs fremtidige økonomiske rammebetingelser.»

I 2018 ble situasjonen videre slik at det påløp større utgifter til sikkerhet i form av sikkerhetsvakter. Det jødiske samfunn i Trondheim påla museet at det alltid skal være en sikkerhetsvakt til stede når museet har besøk av skoleklasser og grupper. Dette medførte ekstra kostnader for museet som ble lagt inn i budsjettene for 2018 og 2019.

JmT er imidlertid svært fornøyd med at museet har fått tilskudd fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til å kunne ha sikkerhetsvakt på plass med utvidet åpningstid til to søndager i måneden i tillegg til sommersesongen samt under møter og prosjektperioder med bygging.

For øvrig vises til vedlagte årsregnskap og til budsjett for 2019 og 2020.

Trondheim 12.03. 2019

Signaturer

Merethe Baustad Ranum, styreleder

Nikolaj Kahn, Torunn Herje, Henriette Kahn, Snorre Valen

